

DANI BLANCO

Gorputz eta anima

Juan Martin Elexpuru

Gutariko askorentzat Txillardegia benetako zuzendari espirituala izan zen gure gazte denboran, *Branka*, *Huntaz eta Hartaz*, *Leturia* edo *Elsa Schellen* irentsi egin baikenituen irakurri baino gehiago.

1978tik aurrera, sarri gonbidatu genuen Bergarako UNEDera. Soziolinguistika, Fonetika edo Azentua bezalako gaiak jorratzen zituen sasoi hartan. Beste gai guztiak bezala, sakon, gorputz eta anima.

Teoria eta praktika uztartu zalea zen, eta Euskal Herrian Euskaraz taldearen sorreran ikusi genuen laster. Ordurako euskal letretako izen nagusietarikoa izan arren, militante xume baten gisa ezagutu genuen herriz herri egiten ziren bilera eta ekintzetan.

Gerora, Aralar sortu eta alderdian sartzera gonbidatu genuenean, berehala eman zuen pausoa, nahiz eta militantzia berria batere eroso ez gertatu bere eguneroko bizitzan. Garbi zuen borroka armatuak mesede baino kalte gehiago egiten zuela dagoeneko,

eta zerbait egin behar zela. Kide bat gehiago zen bileretan, eta zerrendetarako izena emateko ere ez zuen eragozpenik izaten. Maite zuen politika; sarri geratzen ginen pil-pilean zeuden gaiez mintzatzena. 2007an utzi zuen alderdia. Ez zitzaion batere gustatu hauteskundeetan Ezker Batuarekin elkartu izana. Garai bateko eztabaiden zauriak haragi bizian zituen oraindik, eta "felipeak beti felipe" izaten jarraituko zuten.

Makal ibili da azkenaldian. Zer zeukan galdetuta, *zabartrosis* erantzun ohi zuen umorez. Kartoizko txartel txukunetan idazten zituen gutunak. Nik jasotako azkenek 2009ko abenduaren bukaerako data dute. Oso interesatuta zegoen Iruña-Veleiako auziaz. Nire liburua eta beste hiru euskal filologoren txostenak irakurrita zeuzkan, eta zera idazten zidan, beste gauza askoren artean: "Hori guztia ikusita, zalantzarik ez diat: 'grafito' horiek benetakoak dituk. Eta hor somatzen den euskara euskalki arkaiko bat duk".

Goitik beherainoko intelektuala izan da Txillardegia. Integrala, jakintza-arlo ugari jorratu dituena, politikan eta beste ezertan bustitzeko beldurrik izan ez duena. Kontzientziak agintzen ziona egiten zuena. Beroa. Heterodoxoa, baina ez nabarmenguraz. Apala, goxoa, entzuten zekiena, lagun ona. Maitagarria. Nik uste Euskaltzaindiko atea itxi zioten euskaltzainek ez zutela benetako Jose Luis ezagutzen.

DANI BLANCO

Gaitasun biderkatua

Jon Sarasua

Duela bizpahiru urte gure klase batera euskal kazetari bat etorri zen, eta nik ikastaroan esandakoez artikulua bat idatzi zuen. Tartean, *Txillardegia* eta beste batzuei buruzko iritzi kritiko batzuk jarri zituen nire ahotan, nik *Txillardegiri* buruz horrelakorik esan ez nuenean. Noizbait ahoz berari oker hori argituko niola pentsatu nuen, eta nire esker on bihotzekoa agertuko niola. Ez, ez etxean eta ez herrian, gure zaharrak ohoatzea ez da gerorako uzteko zeregina.

Urbeltzi behin entzun nion ingurune euskaldun askotan liderrek arazoak dituztela. Deserosoa egiten zaigu gidatzea eta besteren gidaritza aitortzea. Eta gure arteko gidariak, sarritan, ertzean kokatzen dira denborarekin, gehienetan beren borondatez, beste batzuetan dena delakoa kudeatu nahi dutenentzat deserosoak bihurtzen direlako. Prozesuen erdigunetik, abiatze erabakiorretatik nahiz ertzetik, Txillardegia erreferentzia nagusien sortzaile eta emaila izan da.

Bost hamarraldi. Hori dugu aro baten neurria. Euskararen loraldi modernoaren aroa, ETaren zikloa, kooperatibena, literaturarena eta beste hainbat prozesurena. Belaunaldi progresista izan da aro horren bultzatzaile nagusietakoa, bakarra ez baina. Prozesu sozialak konplexuak izaten dira, eta mila eragin estrukturalen bidez azaltzen ditugu, baina ezer ez da gertatzen pertsona jakin batzuen jenio berezi hori gabe. Gaitasun biderkatua duten pertsonak, azken aldira uste ohi duguna baino eragin handiagoa izaten dute gure historietan. Elur-bolak mar txan jartzen dituzte, luzerako ildoak markatzen dituzte, eta desadostasunak agertzen dituztenean ere, nagusitzen den gehiengoak baino usaimen finagoa zutela erakusten du denborak gehienetan. *Txillardegia* horietako bat da.

Belaunaldi progresistaren ekarpenak eta hutsu-neak aztertzeke unea iritsiko da. Euskal progresiaren amets, gaitasun, obsesio eta mozketetan, gure lorpen eta porroten gako asko daude. Gaur ez. Gaur gizon itzela ohoartzeko eguna da. Pertsona adimentsu, libre eta eskuzabal honen oroimenaren aurrean hunkiduraz isiltzea ateratzen zait. Nire sustria dut, beste sustrai-adar askoren artean. Nire errealitate batzuk, bere adimentsuaren adar dira. Nire ametsa bere ametsaren zordun da.

